

GLAS RAVNICE

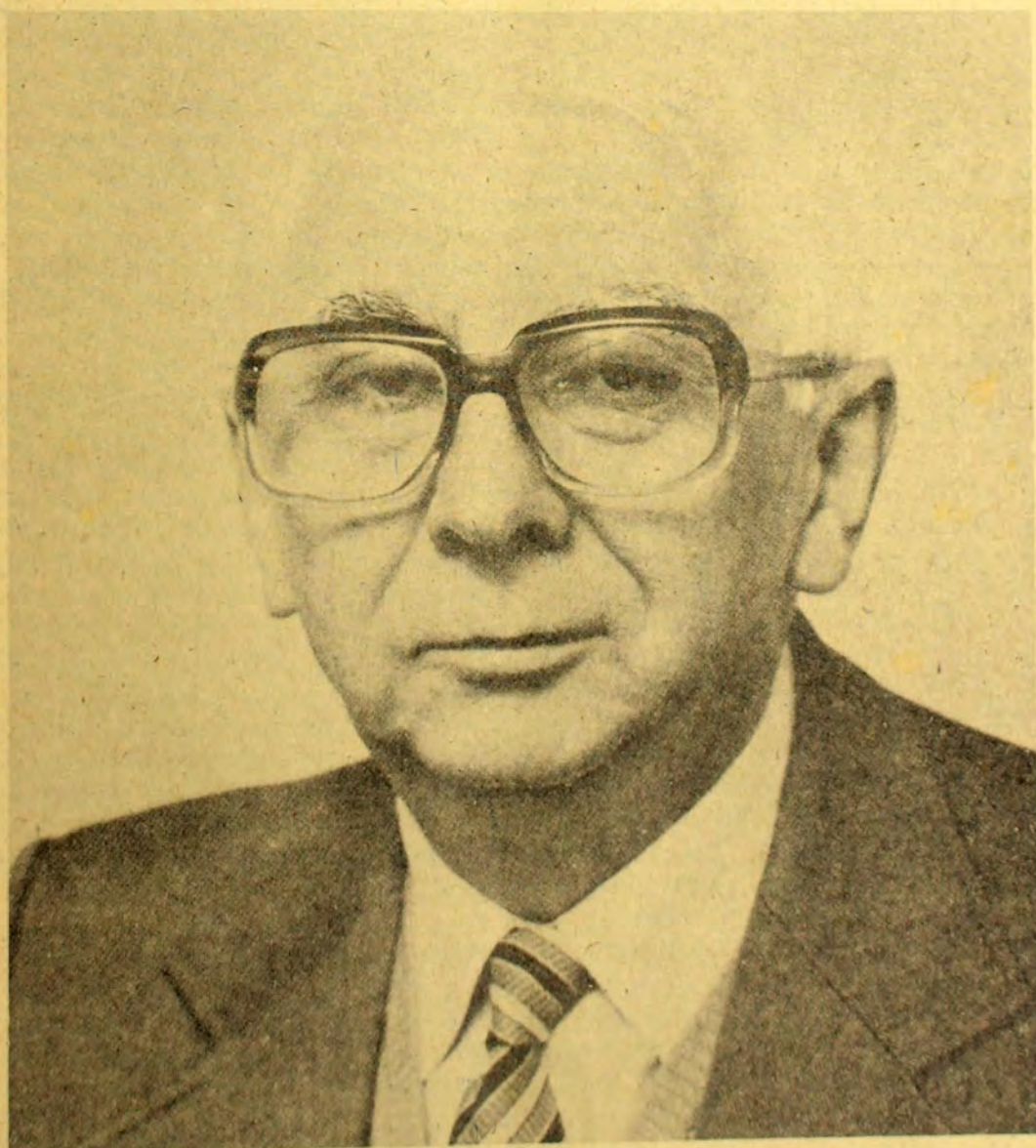
Interno Glasilo Demokratskog Saveza Hrvata u Vojvodini

Broj 5

Subotica, siječanj 1991.

*EKSKLUZIVNO: INTERVJU SA NARODNIM POSLANIKOM
dipl. ing. ANTUNOM SKENDEROVIĆEM*

OSJEĆAJ MUČNINE POSTOJANJA

Svijet u kojemu danas živimo — za ogromnu većinu — pretvorio se u kolektivnu muku, i nemoć pojedinca, da se po svojoj savijesti odredi prema njoj. Na različite načine podnosimo taj osjećaj mučnine, tu sve veću udaljenost između ljudi. Ali ono što istinski razara mozak, što obeshrabruje, njegovu intelektualnu angažiranost u kreiranju jedne moguće ljudske civilizacije, jest činjenica, da svijet na koncu XX stoljeća ne može doći do onih univerzalija, koje čovjeka čine čovjekom; bez rata, ili bar bez neposredne prisutne ratne opasnosti!

Oružje je progovorilo, zveckala se njime opasno na sve strane, da li u ime nekog novog mira, ili još razarajućeg rata, teško je reći. A naša svijest „uzgajana“ pretežno na klasnoj podlozi, postala je preuska za čovjeka — pojedinca, za njegovo Ja! Ona funkcionira tek u širokim potezima kolektivnog, u kojem moje ja, kao po nekom teledirigiranom pravilu isključuje neko određeno ti. Ona je kod „kuće“ samo kada je u opasnosti kolektivno, a ako je to ti, dio istog kolektivnog, ona gubi kritičku moć rasuđivanja, da bi istinski bila ja. U jednom tako suženom i zagađenom polju djelovanja, jasno je da i mnogi temeljni pojmovi zajed-

ništva, kao što su: demokracija, sloboda, država, politika, nacionalno i sl. gube pravo značenje, u smislu istinske veze između pojedinca (ja) i kolektivnog (nacija, država).

Na žalost, Jugoslavija, kao vječiti eksperimentalni poligon, poslije prvih višestranačkih i demokratskih izbora, nije učinila još ozbiljniji napor da iskorači iz zone opasnosti, a pogotovu ne na relaciji kolektiv—ja, koji bi je zbilja učinio demokratskom državom. Nacionalni sukobi dobivaju sve neželjeniju formu ideologizacije za neke politikanske svrhe pojedinih stranačkih lidera. Tako prvi vidni rezultat višestranačkih izbora je bujanje (ne buđenje) nacionalne svijesti. A s obzirom da je to naša realnost, a činjenica je i to, da nacionalna frustriranost, onemogućava puninu i bogastvo ličnosti, onda u zor naših dijaloga, nacija i rješavanje nacionalnih pitanja, mora biti u prvom planu. Ali, tek samo kao faza kroz koju moramo proći da bi čovjek demokraciju doživljavao osobno, a ne kolektivno, odnosno svoju slobodu osjećao kao jedan složeniji i humaniji oblik postojanja kolektivnog, kao patriotizam.

Stoga brojne stranke, koje u svojem nazivu imaju nacionalnu odredicu, jasno i ne samo

one, imaju punu odgovornost. A nekritički pristup njima, izrazito negativnim kvalifikatom, da su one nacionalističke, u stvari je temeljno nerazumijevanje i nepoznavanje naše situacije, kao i povijesnog razvoja Europe, kojoj tako zdušno težimo. Sve stranke, nužno moraju imati početni zajednički minimum prema tom pitanju, svako nacionalno postavljanje, ili određivanje, jeste neodgovorna nojevska politika prema budućnosti Jugoslavije.

Problem u ovome trenutku jeste, kako stvoriti i angažirati „kritičku masu“ intelektualnog naboja na razini Jugoslavije, koja će za svoj moto imati: kritika vlastitog nacionalizma jeste uvjet kritike svega ostalog.

A Jugoslavija jeste muka, ali muka koja je vrijedna i patnje i truda, jer obećava i daje nadu.

A ta muka ima dva rješenja, dozvolite da ilustracije radi parafraziram poznati aforizam.

Prvo rješenje proizilazi iz: zbunjen sam, pokažite mi ulaz hoću sam da izidem.

Drugo rješenje: otreznio sam se, pokažite mi izlaz, hoću da uđem, ostanem!

Vojislav Sekelj

dipl. ing. ANTUN SKENDEROVIĆ, narodni poslanik

SUBOTICA — ŠKOLA ZA SUŽIVOT

Novoizabrani narodni poslanik u prvim poslijeratnim višestranačkim izborima dipl. ing. Antun Skenderović, potpredsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, i zajednički kandidat DSHV i Reformnske koalicije Subotice, odnio je uvjerljivu pobjedu na izborima. Njegov politički profil kroz predizborno angažiranje postao je poznat široj nam javnosti. Ovdje, ukratko, o onim „malim stranama“ života, što život čine životom.

Rođen je 24. IV 1932. godine u Žedniku. Po profesiji je dipl. ing. poljoprivrede. Najviše se bavio stočarstvom, i problemima vezanim za stočarstvo. Zaposlen je u PP „Ravnica“ u Bajmoku, kao tehnolog na farmi svinja „Proleter“. Živi u Subotici. Veći dio života proveo je u najbunjevačkim kraju Subotice — Keru. Živi u sretnoj obitelji i otac je dvoje djece. Politika ga je na neki način oduvijek interesirala, aktivnije se počeo baviti njom, kada je procjenio da su neki ozbiljniji demokratski pomoci mogući i u ovim našim prostorima.

Glas ravnice: Gospodine Skenderoviću, od nove vlasti svi očekuju bolje sutra, za čega će te se Vi, kao narodni poslanik svih građana Subotice posebno zalagati?

g. Skenderović: Nastojat ću da se provede ono što smo našim predizbornim programom zacrtali. No, na prvom mjestu u ovome trenutku inzistiraju na našem prilazu rješavanju međunarodnih odnosa, a zatim na sprovođenju ekonomskog, socijalnog i ekološkog programa, a o čemu smo dosta govorili u predizbornoj kampanji.

Glas ravnice: Vaši prvi dojmovi iz Republičke Skupštine, i da li njen novi sastav „miriši“ na demokraciju?

g. Skenderović: Ono što je evidentno, a što se već i unaprijed znalo, jest da je opozicija u značajnoj manjini i da je pristup nekim problemima bitno različit. U ovome momentu je nemoguće reći: da li će prevagnuti demokratska ili uvjetno kazano dogmatska struja, mada je moj prvi dojam da je većini poslanika bliža i prihvatljivija demokratska orijentacija. Institucija tajnog glasanja bila bi značajni faktor demokratizacije.

Glas ravnice: Hrvati su na ovim prostorima odvajkada živjeli zajedno sa Srbima, Mađarima i ostalim narodima, jasno, nisu to uvijek bili idilični odnosi, ali su se najmanje potezali „argumenti“ noža, sjekire i puške, mada su danas ponovo prisutni zagovornici novih podjela. Kako na to gledate?

g. Skenderović: U našem programskom opredjeljenju sa suživljenjem to je dobro postavljeno i od strane demokratske javnosti prihvaćeno i shvaćeno. Subotica bi po tome trebala imati „škulu“ za Europu, sa jednim predmetom — Suživljenje! Jer na tom planu ima istinskog iskustva. Ono ima svoju dugu tradiciju, sve dok prazna formula „bratstva i jedinstva“ nije učinila od svijeta nas na neki način kulturne bogalje, i tu počinju svi naši nesporazumi sve naše imaginarne mržnje, mi se jednostavno međusobno dovoljno ne poznamo, jer smo zanemarili, običaje, tradiciju, povijest, vlastitu i tuđu. Sve je to kod nas išlo na sistem „horuk“. Pa molim Vas, to ide toliko daleko, da neki ne znaju kada je katolički a kada pravoslavni Božić. Sramota. I kako i na osnovu čega onda da se više poštujemo i cijenimo.

Glas ravnice: Ovo je Vaš prvi intervju za „Glas ravnice“, (mada Vam moram priznati i prvi moj Intervju, i to ni manje ni više, nego odmah sa narodnim poslanikom, a moram reći i to da mi je u pripremi pomogao jedan srpski novinar — smjeh). Što mislite o položaju i uticaju Hrvata na informativni prostor Subotice pa i Vojvodine. I da li ćete u tom pravcu nešto poduzeti?

g. Skenderović: Općenito, tu stvari stoje loše, a u predizbornoj kampanji informiranje je bilo jednostrano, a što se tiče Hrvata

i DSHV često i tendenciozno. Mi nemamo ni jedno glasilo, za sada imamo ovaj stranački bilten, koji ne može zadovoljiti naše narasle potrebe. Na tom planu ne očekujem da će vladajuća stranka nešto više poduzeti. Moramo se osloniti na svoje novce i kadrove.

Glas ravnice: Što je veći problem, novci ili kadrovi?

g. Skenderović: Da ih ne razdvajamo, ne znam ni sam, ranije propuste na tom polju, pogotovu što se tiče kadrova teško je odjednom popuniti.

Glas ravnice: Smatrate li da su Hrvati Bunjevci, zapostavljeni u određenim oblastima života općine?

g. Skenderović: Smatram! Naročito se to odražava u nedostatku kulturnih ustanova i škola za hrvatsku djecu. To se najčešće opravdavalo da je jezik isti. Međutim identitet jednog naroda nije određen samo jezikom, (da se ne upuštamo u raspravu o jeziku), nego poviješću i kulturom uopće. A Hrvati Bunjevci su ovdje nepravedno prikraćeni, o svemu tome bi trebalo sačiniti jednu temeljnu i kritičku analizu.

Glas ravnice: Molim Vas, kako gledate na pojavu mogućeg revanšizma, recimo, prema vladajućoj, a u Subotičkom slučaju poraženoj stranci. Pitam Vas to jer po gradskim kuloarima kolaju priče o nekim neformalnim spiskovima, a i peticije su se nekako neuobičajeno „namnožile“?

g. Skenderović: Ne bi smjelo biti revanšizma, demokracija i revanšizam se isključuju, bar po teoriji, a u praksi se svi moramo još demokraciji učiti. Uostalom, mi se mnogo čemu moramo učiti, moramo učiti da na neke različite pojave, pa i na iste stvari, imamo pravo na drugačije mišljenje, i da krajni ishod bude u funkciji borbe argumenata, a ne argumenat borbe. Što se tiče peticija, meni je njihov sadržaj nepoznat, ali smatram da je Subotica politički dovoljno zrela, da se problemi mogu rješavati na miran i civiliziran način. Peticije mogu dobro doći da izrazitije ukažu na neke negativne pojave, i da samim tim ubrzaju proces njihovog otklanjanja i rješavanja. A Bože moj, glasina i kuloarskih priča je uvijek bilo i nadam se da će ih i ubuduće biti, jer ne bi bilo demokratski ni njih ukinuti.

Glas ravnice: Kako tumačite (vidite) tvrdnju vladajuće stranke, da su u Subotici pobijedile nacionalističke stranke? I da li bi se složili samnom, da je to u stvari izraz njihove nemogućnosti i nemoćni odgovor poraženih.

g. Skenderović: Prvi dio Vašeg pitanja lako je demantirati samim brojem biračkih glasova po pojedinim izbornim jedinicama, koji nije bio tek puki popis nacionalne pripadnosti. Na drugi dio pitanja ne bih imao što reći.

Glas ravnice: Na kraju gospodine Skenderoviću, od 250 narodnih poslanika, Vi ste jedini Hrvat u Skupštini, zar i to ne demantira tumačenje izbornih rezultata vladajuće stranke u Subotici.

g. Skenderović: Prije svega, to je rezultat većinskog izbornog sistema, no meni osobno bi bilo lakše da nas ima bar još dvoje. Obzirom na stranačku i nacionalnu podjeljenost poslanika, a i na brojnost Hrvata u Vojvodini. Ali ne nalazim u tome neki veći problem.

Glas ravnice: Gospodine narodni poslaniče, hvala Vam na strpljenju i susretljivosti.

g. Skenderović: Hvala Vama, i dozvolite mi da se i ovom prigodom i ovim putem zahvalim svojim biračima na ukazanom povjerenju, kao i svim građanima Subotice, čije ću interese, u okviru svojih mogućnosti, a u cilju zajedničkog interesa zastupati i braniti.

za „Glas Ravnica“ intervjuu vodio:

VOJISLAV SEKELJ

SUBOTIČKA OPOZICIJA

Potpunu i uvjerljivu pobjedu četiri kandidata Reformske koalicije Subotice; Kasza Józsefa, Szécséi Mihály, Antuna Skenderovića i dr Varga Zóltana, na prvim višestranačkim izborima u Republici Srbiji ne treba promatrati kroz prizmu nekog novog povijesnog „Ne“ vladavini partijskog jednoulmlja. Takva simplifikacija ne ističe specifičnost ovoga grada, koja upravo u ovome trenutku zaslužuje punu pozornost i ozbiljnu analizu, s obzirom na kulturu, povijest, tradiciju, običaje i sam geopolitički položaj ove višenacionalne sredine.

Da se Subotica na izborima opredijelila za demokratsku opciju, kao jedini put približavanja Europi i slobodnijem načinu iskazivanja jest činjenica, ali činjenica koja upravo u demokraciji otkriva njene slabosti, koju svaka demokracija po prirodi svog prvotnog značenja nužno nosi i korozira slobodu zajedništva. Naime, odjednom i mnogi su se našli u vrtlogu tri pojma: politika, demokracija, sloboda, koja kod većine u svijesti nije komplementarna sa — zajedništvom. Tako većina pobjedu Reformske koalicije u Subotici doživljava, na razini poraza Socijalističke partije Srbije. A kako život svakodnevnice, ne razlikuje političke poraze i pobjede na duže staze, i kako ide svojim tokom, i da bi taj tok imao ljudsko usmjerenje potrebna je politička zrelost. To pitanje, na žalost, u Jugoslaviji je ne samo otvoreno nego i bolesno zeleno. I stoga razmišljanja u gradu, koja bi se dala fokusirati pitanjem: da li će Subotica nakon pobjede opozicije, pasti u izolaciju od strane Republičke Skupštine u biti je

irelevantno i odraz je političkih kalkulacija. Ono što smatram da je za Suboticu već u ovome času važno, a nameće se iz izbornih rezultata, jeste nacionalni sastav republičkih poslanika, koju čine tri Mađara i jedan Hrvat. To je prva ozbiljna pukotina koja se nakon izbora javlja u otvorenosti ovoga grada. Jasno, politika nije sfera idealnog, međutim prava i puna demokracija, sa okusom Subotice, i bez psihološke mrlje, bila bi da je u tome poslaničkom kvartetu našao mjesto i jedan Srbin. Istina, opozicija Subotice svoje glasove za Predsjednika Republike dala je dr Ivanu Đuriću, ali to ne amortizira osjećaj izborima nametnut gradu.

Ostavimo sada nacionalni sastav i odnos po strani, i u prvi plan stavimo doprinos SPS u Subotici ovakvim izbornim rezultatima i njenom doprinosu općoj demokratizaciji. Jasnoće radi, politički film Subotice u relaciji spram demokracije, za ovu blic upotrebu, razvijmo u rastvoru političkih ličnosti a na liniji Stipan Kopilović, dr Boško Kovačević, dr Radoman Božović i Ana Prčić.

Vrijeme vladavine S. Kopilovića jeste minus nulti stupanj demokracije i slovi kao mrak Subotice, pogotovu u odnosu na Hrvate. (Interesantno na istoj valnoj dužini je i A. Prčić.) Sa dr B. Kovačevićem počinje otopljenje, on unosi elemente demokratskog viđenja grada, ali sa političke scene odlazi naivno, a za što snosi punu političku odgovornost sam. Nasljeđuje ga dr R. Božović, čovjek koji u rekordno kratkom roku uspjeva poremetiti i pomutiti i međuljudske i međunacionalne odnose u gradu. On Su-

boticu doživljava kao odskočnu dasku za vlast i vidi je isključivo kroz diferencijaciju u diferencijaciji i samo za diferencijaciju, to je njegov jedini demokratski dijalektički kramp, sve ostalo za njega je kvazidemokracija. Nakon dokidanja SK u Srbiji kao prva politička figura u Subotici javlja se A. Prčić. I njoj u velikoj mjeri trebamo biti zahvalni što je SPS izgubio, jer je maksimalno učinila sve u korist svoje štete, mada je istina da se nakon odlaska dr R. Božovića, bog zna što više i nije moglo učiniti. Sa njom na čelu SPS u Subotici počinje vladavina praktički političkih nepismenih ljudi, pravih političkih diletanata. Nakon oživljavanja višestranačkog života i prestanka diferencijacije, ova garnitura gubi svoj politički kompas, a bez sluha za demokraciju i suživot, oni nastavljaju trošiti energiju s proizvodnjom novih neprijatelja.

A što se tiče Subotice, ona mora naći snage, političke mudrosti i vještine, koji će počivati i polaziti od onog političkog stranačkog minimuma, koju također diktira specifičnost grada. Nacionalni ključ je konačno skinut sa vrata, ali se tek sada sa nacionalnim mora računati, ali ne iz nekog nacionalističkog kulta, nego iz onih vrijednosti koji omogućuju slobodu suživota, ne onakvih kakvi treba da jesmo nego kakvi jesmo. Činjenica jeste, da u ovim izborima među poslanicima nema nijednog predstavnika srpske nacionalnosti, ali to ne bi smio biti problem koji će blokirati daljnji razvoj demokracije u gradu. Predstoje nam pokrajinski, općinski i savezni izbori, pripremajmo se za njih.

Vojislav Sekelj

OSNIVAČKA SKUPŠTINA PODRUŽNICE DSHV U NOVOM SADU

VRATITI HRVATSKE INSTITUCIJE

U Hrvatskoj djeluju institucije za srpsku kulturu i umjetnost i to plaća Sabor Republike Hrvatske, dok je to kod nas upravo obrnuto. Hrvati u Vojvodini, koliko god to bilo apsurdno, plaćaju putem poreza srpsku, mađarsku, slovačku, i kulturu ostalih vojvodanskih naroda, a hrvatsku ne! Zato se Hrvati u Vojvodini moraju osloboditi sedamdestogodišnjeg straha i odlučno tražiti svoja prava, te vraćanje hrvatskih kulturnih institucija i u Novom Sadu. U gradu u kom živi 20.000 Hrvata, a da se praktično uopće ne poznaju. Rekao je ovo dr Mladen Lončar na osnivačkoj skupštini Podružnice DSHV u Novom Sadu održanoj 29. prosinca 1990. godine.

U velikoj dvorani KUD-a Petőfi Sándor, već standardno u ovakvim prilikama ukrašenoj državnom, stranačkom te zastavom Republike Hrvatske, skup je uvodnim govorom pozdravio dr Mladen Lončar, predsjednik inicijativnog odbora.

Nakon toga uslijedili su pozdravi gostiju predstavnika stranaka iz Hrvatske i Vojvodine.

— Očekujem izjednačavanje prava Hrvata u Srbiji nakon izbora, te pozivam na suradnju sve demokratske stranke... — rekao je Tomislav Nerčep iz HDZ-a Vukovar. A njegov stranački kolega iz Iloka g. Marinko Bošnjak je podvukao da Hrvati teže za tim da nikog ne ugrožavaju. G. Ivan Kujundžić iz HDS-a Zagreb je izrazio svoju nadu u buđenje Hrvata u Vojvodini i istakao kako je na smetište povijesti umjesto Hrvata otišao sam Karl Marx sa svojom ideologijom.

— Vojvodina će biti ono o čemu se dogovorimo, a to moraju učiniti autentični predstavnici naroda koji tu žive — rekao je g. Vékás János predstavnik VMDK. G. Nenad Čanak iz LSV/J se založio za stvaranje uvjeta za bolji život svakog građanina u Vojvodini zajednici ravnopravnih naroda, a za sadašnje gospodarsko stanje u Vojvodini okrivio je „KRIVCE I ŠTETOČINE“, nakon čega se prolomio pljesak. Također pljeskom je praćeno i izlaganje g. Tomislava Vukovića iz Društva vojvodanskih i podunavskih Hrvata iz Zagreb koji se posebno osvrnuo na prikazivanje Hrvata i Hrvatske u srbijanskom tisku, te je zaključio da nije monstroznan hrvatski narod, već oni koji tako pišu i govore.

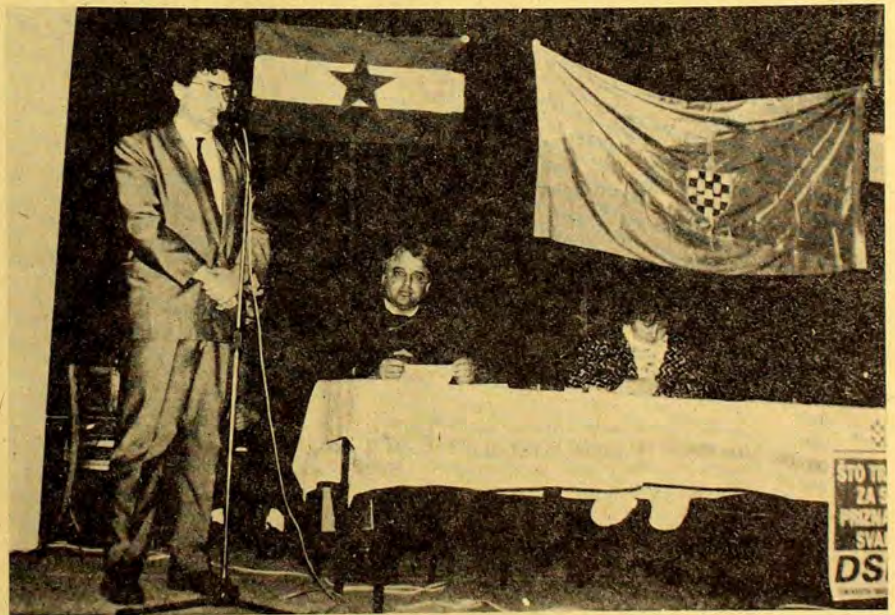
Nakon toga, burno pozdravljen skupu se obratio predsjednik DSHV g. Bela Tonković zahvaljujući se gostima koji su došli na osnivanje ove podružnice, te nastavio kako u apsolutno kontroliranom društvu broj nazočnih na ovom skupu nije mali. U prikazu razvoja DSHV-a g. Tonković posebno ističe napade i zlorado predstavljanje u ovdašnjem tisku. „Put od anonimnosti do prihvaćanja bio je dug i naporan. Nismo oko sebe htjeli razbijati šalice, već razvijati demokraciju. Vojvodinu su prihvatili samo oni kojima je srce ovdje, a nisu oni kojima je ovdje samo želudac“.

Misao vodilja i ostalih govornika: narodnog poslanika g. Antuna Skende-

rovića, potpredsjednika DSHV, g. Milana Bičanića, g. Zdenka Gundića, g. Ivana Poljakovića, gđe. Marije Matarčić, bila je suživot, Vojvodina, te napadi na Hrvate.

Nakon izbora upravnog odbora od 8 članova čiji je predsjednik dr Mladen Lončar, osnivačka skupština Podružnice je završila s radom pred oko sto pedeset članova osnivača te njihovim gostima. Kako to već priliči ovakvim skupovima ni ovdje nije bilo nikakvih incidenata. Stoga želimo ovoj podružnici puno uspjeha u budućem radu, te da uspješno provedu u djelo zadatke koje su sebi postavili.

Zvonimir Sudarević

g. Nenad Čanak pozdravlja skup

OSNIVAČKA SKUPŠTINA PODRUŽNICE DSHV U SOTU

NAROD JE VJEČAN

7. listopada 1990. za Sot je bio početak jedne nove povijesti. Naime, toga dana je pred oko 300 mještana i gostiju u sali doma kulture održana osnivačka skupština podružnice DSHV — Sot.

Osnivačkoj skupštini su kao gosti prisustvovali i predstavnici HDZ-e, HSS-e, LSV/J, te brojni predstavnici podružnica, mjesnih i inicijativnih odbora DSHV-e.

Skupštinu je otvorio Đorđe Živković, predsjednik inicijativnog odbora, a zatim je izabrano radno predsjedništvo u sastavu: Đorđe Živković, Živković Slavko, Živković Stjepan, Vrdoljak Stjepan i Rašić Josip, te 9 članova glavnog odbora podružnice.

Prvi govornik, predsjednik DSHV-e g. Bela Tonković je izrazio zadovoljstvo što se Hrvati oslobađaju straha i organiziraju

diljem Vojvodine. Naglasio je da će se DSHV zalagati za mirno rješavanje svih sporova i da neće koristiti vaninstitucionalne metode. Pozvao je također na mir i razum, te zajednički suživot svih Vojvodana.

Predsjednik DSHV-a g. Bela Tonković je često prekidao burnim aplauzima. Na kraju je pozvao Soćane da se učlane u stranku bez straha da će zbog toga imati posljedica na poslu.

Skupštinu su pozdravili predstavnici svih stranaka i zaželjeli uspješan rad i sreću na izborima.

Stranku je predstavljao potpredsjednik DSHV-a g. dr Milan Bičanić koji je između ostalog rekao da je pao veliki zaštitnik naroda — komunizam, a narod je ostao, jer je on vječan. Dr Bičanić je sve narode Vojvodine usporedio sa cvijećem i rekao da cvijeće nikad nije gušilo drugo cvijeće zbog drugačijeg mirisa ili izgleda.

Nakon osnivačke skupštine, goste smo na svečanu večeru morali odvesti u llok, jer nam u Sotu nisu htjeli dati prostoriju.

Plakate su u Sotu, kao i u većini mjeseta brzo uklonjene, a na pritiske i provo-

kacije nismo odgovarali, pokazujući na taj način visok stupanj kulture i demokracije.

Prije skupštine i na večeri u lloku goste je zabavljao orkestar iz Bapske.

Na kraju, članovi podružnice DSHV-a u Sotu se zahvaljuju svima koji su nam pomogli u organiziranju osnivačke skupštine.

Dorđe Živković

Početak osnivačke skupštine DSHV u Sotu.

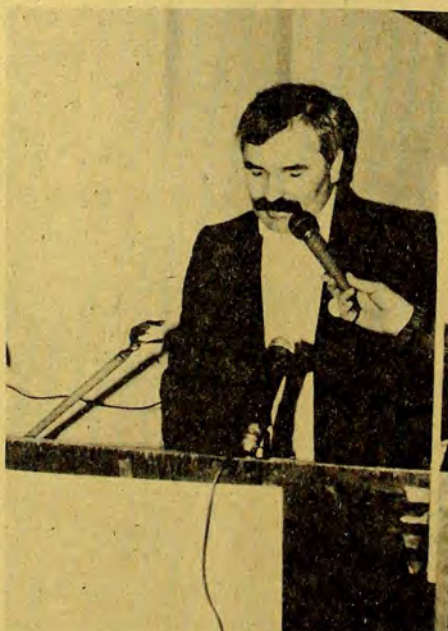
OSNIVAČKA SKUPŠTINA MJESNE ORGANIZACIJE DSHV U BEŠKI

HOĆEMO MJESTO U KOMPOZICIJI DEMOKRACIJE

Svečan je bio centar Beške tog 20. siječnja u podne. Kao da su se neka radost i sjeta, iščekivanje i ponos uvukli u ljude koji su se okupili u Domu kulture. U prepunoj sali sa oko 400 prisutnih mladost je bila u većini. Svojim prisustvom skup su uveličali i ugledni gosti. Pored predstavnika stranke dr Milana Bičanića i Antuna Skenderovića tu su bila gospoda: Miljenko Miloš, predsjednik HDZ Mostar i član Predsjedništva HDZ BiH, Josip Cvitan, dopredsjednik HDS iz Zagreba, Ivo Kujundžić, predsjednik Suda časti HDS iz Zagreba. Tu je bio i simpatični gost g. Nenad Čanak iz Lige Socijaldemokrata Vojvodine. Uz predstavnike podružnica iz Petrovaradina, Sremskih Karlovaca, Slankamena, Hrtkovaca i Tavankuta bio je predstavnik Mjesne zajednice Beška, Predstavnik Srpskog pokreta obnove i reformskih snaga.

Na početku skupštine koju je vodio Ivan Mihalj, predsjednik Inicijativnog odbora DSHV Beška, Pero Marić je pozdravljajući prisutne pravoslavim sugrađanima čestitao Jovandan, uz oduševljeno odobravanje. On je rekao da je Beška tipično vojvodansko selo sa višenacionalnim življem i da smo naučili živjeti zajedno. To potvrđuje velik broj mješovitih brakova koji se ne smiju raspasti zbog bilo koje politike.

— Praksa izmišljanja unutrašnjeg i spoljnog neprijatelja se koristi i poslije izbora te je za neke demokracija — neprijatelj. Mi nemamo priliku da javnosti iznesemo naše poglede. Veća cenzura medija u Srbiji nikad nije bila. Laži i neistine ne podnosi ni sam srpski narod. Pa gospodo, mi smo Hrvati i drugo ne želimo i ne možemo biti. Ovih dana nas mnogi pitaju što vi radite, što hoćete,

Uvodna riječ

pa nitko vas ne dira. Gospodo, kompozicija demokracije je krenula, mi hoćemo jedan vagon za nas, istako je Pero Marić u svom govoru.

U diskusiji kako je istakao Josip Cvitan, rođeni Zemunac, Srbi i Hrvati su bolje živjeli prije rata jer nije bilo komunizma da ih truje. Kako je rekao

Nenad Čanak „Lopovi iz Beograda su sve opljačkali pa su kase prazne” a Vojvodane je pozvao da i dalje žive vojvodanski — u slozi. On je istakao da je Srbin koji slavi Svetog Arandela a da je pravi Vojvodanin onaj duhom, a ne riječima. Na odobravanje je naišao govor Vojislava Dukića, predstavnika SPO-a, koji je pozvao sugrađane da zajednički rade i rješavaju zajedničke probleme u mjestu gdje zajedno žive.

U izlaganju ostalih govornika skupštine koja je trajala skoro tri sata prevladavali su pozivi na mir i toleranciju, zajednički život uz obostrano poštovanje. Izneto je da se bez Vojvodine ne može razgovarati o budućoj Jugoslaviji, a za to su potrebni općinski i pokrajinski izbori na kojima DSHV ima šansu. Poslije usvajanja Pravilnika o radu DSHV u Beški izabran je Upravni odbor M.O. a sutradan je na njegovo čelo izabran Pero Marić. Ostali članovi su: Pero Blaške Andrić, potpredsjednik Ante Gotovac, Ivan Mihalj, tajnik, zatim Serafin Topić, Pero Andrić, Nedo Martinović, Branko Banović, Ljubomir Kuraja, Pero Dragičić, Ivica Jurić, Novo Ivanović i Luca Vavlaček.

Treba istaći da je pohvaljeno izvještavanje Radio-Indije, ali će zbog neobjektivnog izvještavanja lista „Dnevnik” biti upućen demant. Tako zbog raznih glasina u Beški koje stvaraju aktivisti SPS-a poslije skupštine ispada da „HDZ sprema neku zaveru”. Sve to bi bilo lijepo da su i aktivisti vladajuće stranke bili na skupštini, a pozvani su.

BORIS ČAVAR

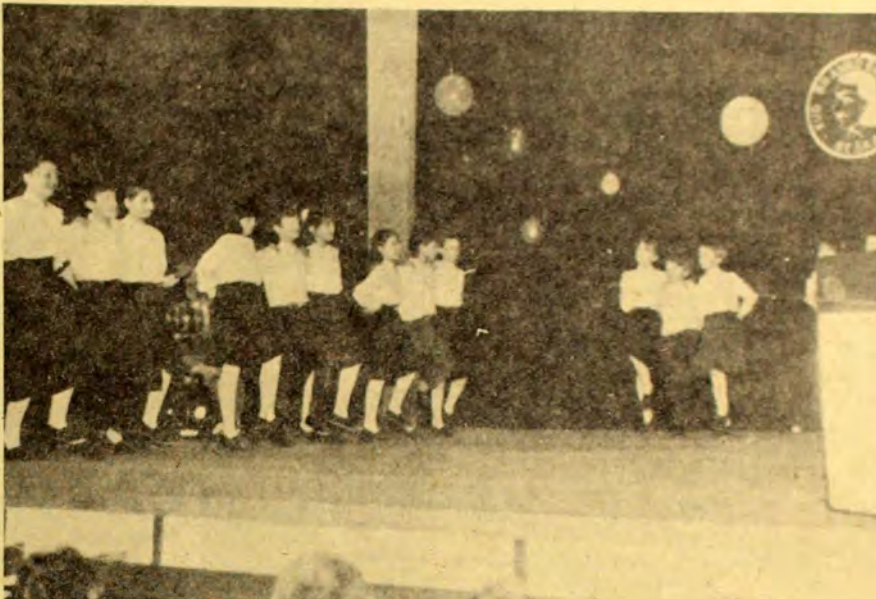

„BUNJEVAČKE IGRE“ — SA USPJEHOM

U Beški aktivno radi Kulturno umjetničko društvo „Branko Radičević“ koje broji oko 300 članova svih uzrasta. Na svom novogodišnjem koncertu mladi amateri su prikazali svoje stvaralaštvo u protekloj godini. Prikazane su igre i pjesme naših naroda i priredba je započela „Bunjevačkim igrama“ u koreografiji Milana Kordića. Njih su sa uspjehom izveli mališani iz nižih razreda osnovne škole. Istina, nisu imali narodne nošnje ali je ovo prvi put da se ovdje izvode ovakve igre.

Treba reći da je sam župnik na božićnoj ponoćki pozvao vjernike da prisustvuju koncertu KUD-a jer tamo igraju i njihova djeca, s obzirom da su na ponoćki prisustvovali i pravoslavci. Nadamo se da ovo nije i posljednji put međusobne suradnje na kulturnom polju i da će sličnih nastupa biti i ubuduće.

B. Čavar

„Bunjevačke igre“ — sa uspjehom mali amateri iz Beške

ČESTITKE NARODNOM POSLANIKU DSHV-a

Najsrdajnije čestitke gospodinu Antunu Skenderoviću na izboru za narodnog poslanika. Konačno i mi, Hrvati u Vojvodini, dobili smo zastupnika koji je izabran voljom naroda. Građani sjeverne Bačke pokazali su visok stupanj političke svijesti na proteklih izborima i omogućili prodor demokracije u Vojvodinu. Smatramo to velikim uspjehom za DSHV i podstrekom u cilju još boljeg i organiziranijeg rada u budućnosti.

Podružnica DSHV „Plavna“ nastavlja sa aktivnošću. I pored velikih teškoća u kojima se nalazimo (nedostatak prostorija za rad, omectanje i provokacije od strane SPS-a, problemi zbog privremenih mjera u MZ i sl.) svjesni smo da ne smijemo posustati.

Ovim putem želimo odati priznanje i zahvalnost na angažiranju i samoprijegornom radu predsjedništvu DSHV, podružnicama i mjesnim organizacijama DSHV, te svim članovima i simpatizerima stranke.

Živjeli!

Podružnica DSHV

Plavna

Plavna 6. 1. 1991. god.

PORAZ SPS-a

Na osnivačku skupštinu Mjesnog odbora SPS-a u Sotu došla su četiri (4) čovjeka! Nisu pomogli ni pozivi koje su SPS-ovci slali u gotovo svaku kuću.

Očito je, da politika SPS-a u Sotu nema mnogo sljedbenika!

Na izborima 9. 12. 1990. u Sotu je pobijedio dr Ivan Đurić, kao kandidat za predsjednika Srbije sa 199 glasova.

Duško Radosavljević, kandidat Reformne koalicije Vojvodine, za poslanika u skupštinu Srbije pobijedio je u Sotu sa 188 glasova.

Đ. Ž.

Svim čeljadima dobre volje

*Srićan Božić
i Novu Godinu*

*želi vrik vaša i samo vaša
..... Lucija*

..... Lucijina čestitka

LUCIJINA ČESTITKA

Pitanje: postoji li na svitu dobronamernija, pitomija, miroljubivija čestitka od ove?

Prija ravno dvije godine iza ovog cakla nalazila se čestitka u svemu ista kugod ova. Svitlost dana gledala je samo tri sata. Skinili su je „predusretljivi ljudi“ koji su s lakoćom pokrećali biće našeg sela. Pokrenut je, zapravo, tada moćni spreg S.K. + S.D.B. kompletno selonačelnništvo se uzbunilo. Ostalo je zabilježeno i ovo: „Amo bombe, kukaste krstove i zalihe heroina“ — jer prirodno, ko je u stanju da sroči ovaku čestitku nesumnjivo digod u zapečku krije i tako štogod.

Danas, kada mislimo da je od demokracije zaživilo barem „d“, mnoge stvari se mogu i tribaju oprostiti. Jel na lađi što se zove „demokracija“ i brodi ka, nadajmo se, mirnijim vodama ima mesta za svakoga.

A stari dida dodaje: „Al ne i zaboravit, jer povist je učiteljica života, a učiteljica zna udarit packu onom ko zaboravi nauk.“

..... Lucija Tavankut

BOŽIĆNA PETICIJA

TAVANKUČANI PETICIJOM TRAŽE
UDALJIVANJE DIREKTORICE I
NASTAVNIKA ŠKOLE

Tavankučani, roditelji učenika VII i VIII razreda OŠ „Matija Gubec“ iz Tavankuta (kraj Subotice), njih 46, predali su peticiju Prosvetno pedagoškom zavodu u Subotici, kojom traže da se iz škole udalje direktorica Viktorija Tamam i nastavnik Dragiša Saitović, zato što su na prvi dan Božića, poslije prijepodnevnih nastave, održali sa učenicima radnu akciju — na sakupljanju smeća oko škole!

Poznato je da na prvi dan Božića katolička obitelj zajedničkim objedom uveličava slavlje i značaj tog blagdana. Da bi to slavlje pokvarili učenicima, koji su katolici, direktorica i nastavnik su radnom akcijom obezvrijedili taj veliki blagdan. Djecu su zadržali poslije nastave, od oko 12,30 do 14,30 sati, na sakupljanju smeća (!) i dovoljno dugo da u tim obiteljima pokvare blagdansko raspoloženje.

O ovom događaju, vandalske razine, HINA je obavijestila javnost u Hrvatskoj putem radija,

Vjesnika i Glasa koncila, a ovdasnja javnost je obavještena putem Subotičkih novina. Bilo je nužno ovako postupiti, jer tako obezvrijeđivanje tog velikog blagdana Tavankučani nisu doživjeli, a najmanje su to očekivali sada u vrijeme velikih društvenih promjena kada je slavljenje Božića ozvaničeno. Eto, u Tavankutu

se se našli ljudi, zamislite odgajatelj djece (!), koji žele kogač promjena zaustaviti tako nerazumno.

Tavankučani očekuju da će nadležni uvažavanjem peticije potvrditi da su zagovornici društvenih promjena koje vode u jedno suvremeno demokratsko društvo.

AS

Ova fotografija je snimljena mjesec dana nakon nemilog događaja; smeće je još uvijek u dvorištu škole

IZ ZAKONA O SREDNJEM OBRAZOVANJU I VASPITANJU

Službeni glasnik Socijalističke Republike Srbije, godina XLVI, broj 5, od 27. januara 1990.

Iz člana 105.

Škola izdaje svedočanstvo za svaki završeni razred, a diplomu za stečeni stepen stručne spreme.

Javna isprava izdaje se na srpskohrvatskom jeziku ćirilničkim pismom.

Kada se obrazovno-vaspitni rad u školi izvodi i na jeziku drugog naroda ili narodnosti, javna isprava izdaje se na obrascu koji je štampan na srpskohrvatskom jeziku, ćirilničkim, a može istovremeno i latiničkim pismom i na jeziku i pismu drugog naroda ili narodnosti.

Pitanje: gdje je ta škola u Srbiji u kojoj se obrazovno-odgojni rad izvodi na hrvatskom jeziku?

Svi smo ravnopravni, samo su neki ravnopravniji!!!

VLADA U SJENI

Subotica, 23. siječnja 1991.

Članice Reformske koalicije Subotice, sa svog zajedničkog sastanka održanog 22. siječnja 1991. godine, izdali su javno priopćenje, u kojem se između ostalog kaže, da će ova koalicija ovaj oblik političkog nastupa zadržati i u narednim izbornim aktivnostima. A da bi nastup bio uspješan potrebno je pred građane Subotice izći sa konkretnim programom u cilju konkretizacije tog programa. Pokreće se postupak za formiranje tzv. „Općinske vlade u sjeni“, koja treba da imenuje svoj sastav u narednih 7 dana. Ovaj metod rada – političke borbe ne predstavlja borbu za vlast, nego nastojanje da vladaju sposobni. Ove mjere, ističe se u priopćenju, rezultiraju se stilom i načinom rada sadašnjeg „Općinskog izvršnog savjeta“, koji radi po diktatu Socijalističke partije Srbije u Subotici.

Na izjavu neklih čelnika SPS u Subotici, koji svoj izborni neuspjeh pravdaju ocjenom da su „nacionalisti“ na izborima pobijedili u Subotici i da je stoga potrebno sada stvarati čvrst „most“ sa centrom vladajuće partije u Beogradu, u priopćenju reformista se kaže kako je više od polovice birača u oba kruga svoje glasove dalo za poslanike kandidate koalicije, i da građani ove sredine nisu nacionalistički opredijeljeni i da takvi stavovi socijalista predstavljaju pretnju neposlušnim biračima, a da najavljen most znači centralizaciju koja vodi daljoj ekonomskoj stagnaciji i zaostajanju, kao i unaprijed lišavanje usluga umnih i sposobnih ljudi Subotice.

Vojislav Sekelj

PRLJAVE RUKE DUGE

Zamoljen da za „Glas ravnice“ prokomentira pisanje „Duge“ od 20. prosinca 1990. do 5. siječnja 1991. godine, ing. Ante Skenderović je u kraćem razgovoru između ostalog rekao.

Ta vrsta štampe i takav prilaz problemima u biti me ne zanima, mada me neistina, kao i svakog čovjeka pogađa. Kod tih listova nikakvi demanti nemaju smisla, no utješno je u cijeloj stvari to, što ti tekstovi govore samo o moralnom liku samih tekstopisaca, i daju pravu sliku njihovih informatora, a u ovom slučaju to je izborni štab socijalista. Nepojmljivo je kakvim se sve metodama i neistinama neki ljudi mogu služiti u cilju političkih i ličnih diskvalifikacija. Što se tiče uginuća prasića, informacija je netočna, jer nikakvog masovnog trovanja stoke uzrokovane hranom u to vrijeme nije bilo. A to da sam sat i pol bio gost mađarske televizije u vrijeme izborne šutnje, novinarska je nebulozna, i neodgovoran odnos prije svega prema vlastitim čitaocima. Pa tko sam ja, da mi mađarska ili bilo koja druga televizija da na raspolaganje sat i pol. Smiješno. Činjenica je da ja nisam imao nikakvih kontakata sa sredstvima informiranja iz Mađarske. Također mi je nepoznato da postoje emisari HDZ Vojvodine, no „Duga“ i slične novine su postale svemoćne, ne znam samo kome takvo pisanje služi, trebamo se nad tim ozbiljnije zamisliti. Tu je novinarska etika dovedena do točke, gdje nema više smisla govoriti ni o etici ni o novinarstvu. Završio je tom konstatacijom na kraju razgovora ing. Antun Skenderović narodni poslanik.

Redakcija

BUNJEVCE U REZERVAT

(po mogućnosti pod hitno)

Već duže vremena prilaz tretiranju izvjesnih osjetljivih tema i problema u nekim napisima i uređivačkoj koncepciji „Subotičkih novina“ iskvarena je u svojoj osnovi.

Eklatantan primjer nepoštivanja vlastite profesije, i funkcioniranja dvojnog kriterija, nalazimo i u broju od 18. siječnja 1991. godine, gdje inicijalno potpisan A. M. za isti problem ima dva različita aršina, i time jedino uspjeva otkriti svoju opredjeljenost i obojenost.

Tako na drugoj stranici novina nalazimo tekst naslovljen „Potreban kulturni centar“ u kojem se na jedan primjeran i „topao“ način prenosi inicijativa Komisije za moralnu, kulturnu i duhovnu obnovu, Srpskog pokreta obnove, o formiranju Srpskog kulturnog centra „Sveti Sava“ u Subotici. Inicijativu koju u svakom slučaju treba pozdraviti i podržati.

Ali u istim tim „Subotičkim novinama“, gdje suživot nije priča izmišljena za dnevno političke potrebe, nego povijesna činjenica, koja je prolazila kroz različite faze, nalazimo — dvije stranice dalje — tekst naslovljen „Amaterizam bez zaštite“ od istog potpisnika A. M. Člankopisac nije odolio iskušenju pa je peticiju 40 potpisnika folklorne i tamburaške sekcije KUD „Bunjevačko kolo“ upućenu „Sekretarijatu za društvene delatnosti“ Subotice, iskoristio da iskaže svu animoznost prema Bunjevcima, napose prema Hrvatima Bunjevcima. Javnost se upoznaje sa genezom sukoba koja prema A. M. počinje od izvanredne Skupštine Društva, na kojoj je predloženo da se gornjem naslovu Društva vrati, a ne doda, kako to uporno ponavlja A. M. pridjev „hrvatsko“ pod kojim je Društvo 1969. godine i bilo osnovano. Da bi nekoliko godina kasnije, voljom političkih moćnika, bilo izbrisano. Tekst se potom nastavlja vješto istrgnutim citatom iz peticije gdje se kaže, „nastale situacije... koja preti da dovede do eskalacije nacionalizma i mržnje, a potom verovatno i do razbijanja društva“. Stoga potpisnici traže da se u „Bunjevačko kolo“ uvede prinudna uprava. A inicijalno potpisan novinar A. M. se u daljem tekstu ne libi da u tom kontekstu bez ikakve argumentacije apostrofira imena nekih ljudi, a da prije toga ne nađe za shodno, da se o stvarnom stanju i aktivnosti Društva informira i od Predsjedništva „Bunjevačkog kola“, a prenebegava i činjenicu da Društvo broji preko 600 članova. Sve te nekorektnosti ipak tekstopisac dozvoljava da posljedičnom rječenicom sugerira javnosti sljedeće: „Sekretarijat za društvene delatnosti prisiljen je sada da povuče brze i odlučne poteze jer, sada je gotovo to izvesno u pitanju je opstanak Društva, bar u formi po kojoj je do sad znano“. Po čemu je to Sekretarijat prisiljen, i što je to gotovo izvjesno, iz cijelog teksta ostalo je nejasno, ali „Subotičkim novinama“ i nije bio cilj da bilo što pojasni, nego da zatalasa i uplaši. Takođe ovdje začuđuje ishitrena i neodmjerena izjava tajnika Sekretarijata za društvene delatnosti g. Agárdi Józsefa u kojoj se kaže: „Ovo društvo u velikoj mjeri finansira KUD i tako nešto ne može da toleriše, jer postoje i institucije i pravne zaštite, i mogućnosti za bavljenje naukom, te je nepotrebno da se to rešava u okviru „Bunjevačkog kola“. I ovdje je nejasno što to društvo ne može da „toleriše“, i na koje to institucije g. Agárdi misli, nadamo se ne na one koje su 300 obljetnicu doseljavanja Hrvata Bunjevaca, prije nekoliko godina kada su je željeli proslaviti na dostojanstven način, zabranili!

Uspoređivanjem samo naslova tekstova, gdje za jedne stoji „Potreban kulturni centar“ a za druge „Amaterizam bez zaštite“ vidimo koliko novinarske etike ima u tretiranju, inače danas tako osjetljivih pitanja. Hrvate Bunjevce i njihov amaterizam pod hitno treba staviti u zaštitu, i to po mišljenju potpisnika A. M. od njih samih s obzirom da su oni po nečijim kriterijima, apriori, skloni nacionalizmu i mržnji. Interesantno je ovdje i to, da se u sredstvima lokalnog javnog priopćavanja uvijek želi stvoriti aferaska atmosfera, kada su u pitanju neke manifestacije iz njihovog običajnog života. Prošle godine to je bila „Dužijanca '90“ a ovo je to uoči „Velikog prela '91“.

Vojislav Sekelj

VOJVODINA BEZ LEGITIMNOG PREDSTAVNIKA

Petrovaradin

Na sjednici vijeća DSHV održane u Petrovaradinu 12. I 1991. g. između ostalog rečeno je, da u pregovorima koji su počeli oko nove Jugoslavije Vojvodina nema svog legitimnog predstavnika. Zato će DSHV, izdati zvanično priloženje u kojem će tražiti od Pokrajinske Skupštine da raspiše višestranačke izbore u pokrajini, kako bi Vojvodina preko svog demokratski izabranog predstavnika mogla ravnopravno učestvovati u dogovoru oko nove Jugoslavije.

DNEVNIK, POGLEDI I MIŠLJENJA

MO DSHV BEŠKA
JEDNOUMNI TEKST NEPOZNATOG

„Jednonacionalna demokratija“, „Sremska hronika“, Dnevnik, 22. 01. 1991.

Nepoznati gospodin (ili drug) koji je izvještavao sa Skupštine Demokratskog saveza Hrvata Vojvodine u Beški ima divan recept koji je poznat još iz jednogumnog novinarstva. „Napisat ću što mi odgovara, izvući pojedina mišljenja i neću se potpisati“. Recimo da je to hrabrost ili „tehnička greška“, ali ono što je upisano u tekstu je izvan svake objektivnosti. Josip Cvitan je rekao da su Hrvati i Srbi bili prije rata živjeli bolje jer nije bilo komunizma da ih zavađa. Spomenuo je i zajednički odlazak u crkvu Srba i Hrvata u Zemunu, to nije napisano. Recimo, ograničen prostor. Ali se pitam kako smo to mi u DSHV Beška za jednonacionalnu demokraciju kada pozdravljamo jednog Srbina koji diže tri prsta i kaže da slavi Svetog Arandela i poziva na slogu među narodima Vojvodine. To je bio Nenad Čanak koji je rekao i da su „oni iz Beograda sve

opljačkali“, to je njegovo mišljenje i on ga iznosi.

Kako oni koji su za jednonacionalnu demokraciju pozdravljaju predstavnika SPO-a koji poziva da sa zajedno rješavaju problemi u mestu. Pozdravljen je bio i govor dr Dragomira Paunovića koji je rekao da je Srbin iz Šumadije ali i Jugosloven i stoga se ne trebaju stidjeti ni Hrvati. Mješovitih brakova je stvarno mnogo u Beški i biće ih još. Što je predstavnik HDZ iz Mostara rekao da „je lijek protiv asimilacije da se Hrvati žene Hrvatima“ je njegovo mišljenje koje može iznijeti, a mješoviti brakovi u Beški svjedoče o drugome i svjedočit će. Ta naša kako kažete „jednonacionalna demokratija“ je pozdravila i Borisa Čavara, koji je ispred reformista pozdravio skup na više jezika naroda Vojvodine, i koji je rekao „da je Hrvat ali i Jugoslaven“, u Savezu reformista, u drugoj stranci, znači da se poštu-

je i drugačije mišljenje svojih sunarodnika. NN gospodine ili družite kažete da nitko nije govorio o pravima Srba u Hrvatskoj, a niste spomenuli našu parolu: „Što tražimo za sebe priznajemo i drugome“. Niste spomenuli pozive za rješavanje stanja kod nas, i u Hrvatskoj, mirnim putem, uz dijalog i razum.

Redakcija „Dnevnika“ bi bar trebala objaviti ime autora koji nije imao hrabrosti potpisati se. Kao uzor vam navodimo izvještaje „Radio Indije“ od 21. siječnja gdje su se čule „sve strane“, korektno i fer. Ovakvo pisanje sigurno ne služi nikomu na čast, a pogotovu ne doprinosi razvoju međunacionalnih odnosa u Beški, koji od strane Hrvata nikada nisu dolazili u pitanje. Jer, tko je još u Srbiji vidio „jednonacionalnu demokraciju“ samo za Hrvate Vojvodine. Vi ste je NN vidjeli, zašto?

Redakcija

„SUBOTIČKE NOVINE“ U PREDIZBORNOJ KAMPANJI

Nastavljajući svoju uređivačku politiku navijačkog pisanja za Socijalističku partiju Srbije, „Subotičke novine“ su i u broju od 20. 12. 1990., nanijele veliku nepravdu poslaničkim kandidatima iz stranaka ujedinjenih u Reformsku koaliciju. Bez imalo grižnje savjesti oni su, naime, u posljednjem broju novina objavili opširne razgovore samo sa kandidatima SPS-a, u kojima su I. Vojnić Tunić i B. Pokornić predstavljani u najboljem mogućem svjetlu, dok o kandidatu Reformske koalicije kojega je dao DSHV ing. Anti Skenderoviću, „Subotičke novine“ nisu za drugi krug izbora napisale niti jednu jedinu riječ. Sve je to garnirano i porukom navodno nezavisnog kandidata mr Milića Karadžića koji svima poručuje „glasajte za SPS-ove kandidate!“ Sve je to učinjeno na prvi dan izborne šutnje, (iako je na novinama otisnut datum od četvrtka) kako bi još netko mogao i pomisliti

da su „Subotičke novine“ neutralan i demokratski list.

Takve uređivačke smicalice učinjene su i u broju koji je izašao prije prvog izbornog kruga, kad su u gornjem desnom kutu strane na kojoj su predstavljeni kandidati za narodne poslanike uredno složeni kandidati iz SPS-a (da bi bili što zapaženiji), a poslanički kandidat Kasza József, predsjednik Skupštine općine Subotica, i ostali njihovi protukandidati predstavljeni su uglavnom u samom dnu stranice, što su poznati urednički potezi, kada se želi nešto istaći, odnosno umanjiti mu značaj.

Sve to, uostalom, niti ne čudi ako se zna da posljednjih godina taj tjednik uređuje Božidar Đuran koji je na to mjesto i postavljen direktnom odlukom tadašnjeg OK SK i Radomana Božovića, a sve pod krinkom Socijalističkog saveza kao osnivača. Čak je i tadašnji

sekretar OK SK Szám Attila tih dana dolazio u redakciju i „prao mozak“ zaposlenima koji su, uglavnom, bili protiv takve odluke, ali su na kraju bukvalno bili prisiljeni na nju pristati. Tako je Božidar Đuran nakon samo nekoliko mjeseci boravka i rada na radiu u Subotici postao glavni urednik „Subotičkih novina“. Odmah je dobio stan u strogom centru grada i druge privilegije koje idu uz takvu funkciju, kao što je visoka plaća itd.

To što on tada nije imao ozbiljnijeg iskustva u uređivanju novina (u Suboticu je poslan sa Radio Beograda), nikog nije zanimalo, jer je bio podoban, što je iz broja u broj „Subotičkih novina“ dokazivao. To je radio i u drugim izdanjima te kuće, pa je tako samo u jednom broju „Aktivnosti“, čak na 17 mjesta objavio sliku svog zaštitnika Radomana Božovića.

Piše: Dr Ivan Dulić

PROBLEM NACIONALNE SVIJESTI KOD HRVATA U VOJVODINI

Prijelomni povijesni trenutak u kome živimo obilježen je katastrofičnim propadanjem komunističkog, realsocijalističkog gospodarskog, političkog i kulturnog sustava. Ideološki, totalitarni projekt „novoga čovjeka“ se srušio u prah i pepeo, tako da se iz njega nikad više neće dići. Idoli su srušeni, a ostala je gola i tegobna stvarnost materijalnog siromaštva i duhovne pustoši. Čovjek se je odjednom našao na zgarištu vlastitog civilizacijskog milieua, kojim je apokaliptički protutnjala crvena aždaja, odnoseći sa sobom u nepovrat više od pedeset godina dvadesetog stoljeća. Tek sada postaju očiti nesagledivi obzori civilizacijskog nazadovanja istočne Europe u odnosu na zapadnu. Pojedinci i narodi počinju osjećati prijeku potrebu ponovnog uspostavljanja tradicionalnog europskog sustava vrijednosti. Klasa i nacionalna suprotstavlanja gube svoj značaj, osim u onim dijelovima Europe gdje ih je proizvela komunistička ideologija. To dokazuje da se nacionalno pitanje može rješavati samo bez ikakva ideološkog uplitanja, u skladu s europskim civilizacijskim tekovinama.

Propadanje socijalističkog modela privređivanja, u kome je monopol nad privredom imala država, a nad državom partija, dovelo je do potrebe traženja nove uloge pojedinca i nacije u društvu. Sve većom ulogom osobne inicijative kroz privatno poduzetništvo subjektivitet pojedinca i šire narodne zajednice izbija u prvi plan društvenog događanja. Propadanjem društvenog sektora ne postoji više mogućnost socijalizacije gubitaka i s tim u vezi guranja pojedinca na rub društvenih zbivanja. Naglašava se pitanje osobne i zajedničke odgovornosti.

Danas, kad smo mi Hrvati koji živimo na ovoj vojvođanskoj ravnici, kao i mnogi drugi narodi, ostali duhovno i materijalno ogoljeni moramo dobro promisliti kojim ćemo putem krenuti u buduć-

nost. Nema više nikakove društvene avangarde koja bi nas u nju vodila. Iskustvo prošlosti jedini je čvrsti oslonac. Samo nacionalni identitet, odnosno svijest o pripadnosti naciji kao historijskoj kategoriji cjelovito objedinjuje svekoliko iskustvo prošlosti jednog naroda i predstavlja jedini sigurni temelj izgradnje vlastite budućnosti. Izoštreni osjećaj nacionalne svijesti za nas je još važniji jer smo doživjeli sudbinu nacionalne manjine, odvojene od matičnog naroda što povlači za sobom asimilaciju i gubljenje nacionalnog osjećaja.

Kada je riječ o nama Hrvatima u Vojvodini. tj. Srijemcima, Šokcima i Bunjevcima, potrebno je posebno istaknuti metodološku neispravnost marksističkog prilaza nacionalnom pitanju, što je u velikoj mjeri generiralo sadašnje nesporedne oko naše nacionalne pripadnosti. Marksisti su desetljećima mahali strašilima nacionalizama svake vrste, zatirući tako zdrav i realan sadržaj nacionalnog identiteta, što je bilo osobito izraženo u višenacionalnoj Vojvodini, od koje je načinjena „topionica naroda“, slična onoj u Sjedinjenim Američkim Državama. Ovakva politika se pravdala iskustvima nacionalnih i klasnih sukobljavanja za vrijeme II svjetskog rata. Komunisti nisu postavili rješenje nacionalnog pitanja na civilizacijsku nego na ideološku osnovu.

Nacionalni identitet predstavlja suptilan i krajnje složen kompleks etničkih, socijalnih, psiholoških, povijesnih i drugih civilizacijskih određenja među kojima su najvažniji: etnička pripadnost, državnost, religija, kulturne i folklorne osobitosti i dr. Komunistička ideološka tortura bila je usmjerena na potiskivanje elemenata nacionalnog određivanja, ali ne radi očuvanja društvene stabilnosti, kako se redovito isticalo, nego radi ostvarivanja projekta vladavine nad ljudima. Nacionalna pripadnost je svedena na formalni izraz lišen svakog narodnog subjektiviteta. Čak i svaki

folklorni i kulturno-umjetnički izražaj bio je degradiran na razinu teatralnog prikazivanja, bez elementa svih ostalih čimbenika nacionalnog određenja. U zamjenu za ovako zgaženu nacionalnu svijest boljševici su nudili svoju alternativu: „bratstvo i jedinstvo“, sintagmu odgovornu za asimilaciju mnogih naroda, neviđenih razmjera. Ovoj asimilaciji pogodovale su i socijalne promjene u poslijeratnom procesu učvršćivanja komunističke vlasti. Ocjenjujući povijesno i sadržajno pojam „bratstvo i jedinstvo“ je strogo ideološki determiniran i predstavlja ideološki metod rješavanja nacionalnog pitanja. Osnovna mu je mana u tome što pretpostavlja da je rješavanje nacionalnog pitanja i međunacionalnih odnosa moguće samo u okviru marksističke ideologije. Izvan toga je kaos i bratoubilački rat. U takovom viđenju nema ni traga civilizacijskim zakonitostima društvenog događanja. Čitava povijest naroda je istrgnuta iz tijeka vremena i hermetizirana u ideološki absolutum izvan kojega mogu doći do izražaja samo najbestijalniji porivi čovjeka.

Dakle, hamletovsko pitanje „biti ili ne biti“ jednog naroda izjednačeno je s pitanjem „biti ili ne biti“ jedne ideologije. Promatrano psihološki „bratstvo i jedinstvo“ liči na neki stupidni emotivni princip „ljubavi među proleterima različitih nacija“. Stvari se još više kompliciraju time što je ova ideološka sintagma dovođena u najtješnju vezu s idejom državnosti Jugoslavije, opet pretpostavljajući da državnost Jugoslavije nije moguća izvan marksističke ideologije.

Kada odbacujemo ideju „bratstva i jedinstva“ mi odbacujemo ideologiju kao sredstvo rješavanja nacionalnog pitanja, ali ne odbacujemo potrebu mirnog, skladnog i tolerantnog života svih ljudi u okviru i izvan okvira svojih nacionalnih zajednica na civilizacijskim i povijesnim temeljima.

(Nastavak slijedi)

VELIKO PRELO

Samo spominjanje riječi „PRELO“ sve nas sjeća vremena kraja šesdesetih i početka sedamdesetih godina ovog stoljeća, kada je Hrvatsko kulturno umjetničko društvo „Bunjevačko kolo“ pod vodstvom Ive Stantić, Nace Zelić i mnogih drugih, organiziralo „Veliko prelo“. I sam se toga vremena sjećam sa radošću, ali i sa tugom. Radosť proistječe iz sjećanja da sam i sam bio učesnik tih „prela“ obučen u bunjevačke čizme i čakšire, a naše djevojke i mlade, pa i starije žene, u svile, očešljane u „kondu“ ili „povezane“ u marame „na dva kraja“. Na pozivnicama u zlatotisku momak i dvije djevojke u narodnim nošnjama, a kao preljski dar maramica obrubljena čipkom sa simbolom i natpisom „Veliko prelo“.

Prvo „Veliko prelo“ u organizaciji „Pučke kasine“ održano je 2. veljače 1879. godine na „Marindan“ tj. Svijećnicu. Održavanje ovog Velikog prela poklapa se sa prvim godinama narodnog preporoda bačkih Hrvata i cilj mu je da se okupi, porazgovori i zabavi „cvit našeg građanstva, cilo društvo bez razlike stališa“. Koliki je značaj i utjecaj na narodni preporod bačkih Hrvata imalo „Veliko prelo“ ostaje da se još istraži, ali je sigurno da je za sve bilo duhovno osvježanje od kojeg se živjelo i radilo na općenarodnu dobrobit.

Priredbe su bile temeljito pripremljene i dobro organizirane. „Pučka kasina“ kao organizator određivala je dan

održavanja priredbe, kao i raspored skupa i zabave. Zabava je bila ispunjena pjesmom, igrom i plesom. Igrala su se razna kola i plesali razni plesovi. Da prelo nije bilo bez značaja i ugleda među bunjevačkim narodom, govori i podatak da se za svako Veliko prelo uz pratnju tamburaša pjevala i nova „preljaska pisma“ koja je bila spjevana i uglazbljena baš za tu priliku. Najpoznatija „preljaska pisma“ spjevana je za prvo „Veliko prelo“ 1879. od Nikole Kujundžić, pod naslovom „Kolo igra, tamburica svira“. Možemo slobodno pretpostaviti da je za „preljasku pismu“ raspisivan natječaj. Imućniji učesnici prela davali su priloge za hranu i piće, koje je bilo raspoređeno po stolovima kao okrepa za sve uzvanike, a radi slikovitosti tradicije i izvora nekoliko „prelja“ imalo je u rukama preslice i predu.

Ovo nije neobično, a zna se da je Veliko prelo izraslo iz narodnog običaja „prela“ koje je karakteristično ne samo za bunjevačke Hrvate, nego gotovo za sve slavenske narode, a često su ga prihvaćali i drugi narodi koji su živjeli u zajednici sa Slavenima. Naime, kod većine postoji običaj u zimskom periodu da se okupe žene i uz razgovor, šalu, pjesnu i skromniju zakusku predu vunu za potrebe svog domaćinstva. Kasnije su ovaj običaj okupljanja na prelo preuzeli mladići i djevojke, ali samo radi veselja, zabave, upoznavanja i zbližavanja.

Kod bačkih Hrvata je ovaj običaj vremenom postao obiteljska proslava najčešće vezana uz svinjokolje. U prvu nedjelju poslije svinjokolja domaćin je pozivao sve članove obitelji na prelo. Prelo je započinjalo objedom (užnom) a završavalo se u kasne noćne ili čak i jutarnje sate. Prelo su se svi već unaprijed radovali, jer su znali da će se sa rođacima i prijateljima moći izrazgovarati, veseliti, zapjevati i zaigrati, što je teško, ili gotovo nikako, bilo moguće preko godine zbog mnogih i velikih poslova na našim prekrasnim njivama. Kod imućnijih obitelji radi većeg i ljepšeg veselja, često su bili angažirani i tamburaši. Domaćica je redovno sve učesnike prela darivala, koga maramom, nekoga maramicom ili kakvim sličnim prikladnim darom.

Veliko prelo 1990! Veliko prelo 1991! Ponovno smo obnovili ono što je možda bilo zabranjeno, a ako nije onda ga je bilo „neuputno“ održavati. Možda ćemo ponovno čuti i naučiti novu „preljasku pismu“. No jedno je sigurno: 9. veljače 1991. u sportskoj hali kod „Dudove šume“ ćemo se opet družiti, zajedno se veseliti, pjevati i igrati, ponovno ćemo se podsjetiti kom narodu pripadamo. Siguran sam da ćemo svoj ponos, dostojanstvo i zajedništvo prenijeti svima onima koji žele s nama zajedno u prelijepoj Subotici živjeti.

Bogoljub Kujundžić

„RAZGOVORI“

Prohladan siječanski dan. Trinaesti. Nedjelja. Četnaest sati. Vrijeme za odmor i kavicu u toploj sobi. Mnogi se ipak odlučuju da sami, sa suprogom ili prijateljima posjete dječačko sjemenište.

Institut „Ivan Antunović“ obnavlja nakon točno pedeset godina priredbu „Razgovor“. Pristiže nekoliko staraca uz pomoć pratnje. Ne mogu vjerovati pozivu kojeg su dobili. Kao dječaci ili golobradi mladići, pomagali su oko organiziranja „Razgovora“ od 1934. do 1941. Eto doživjeli su kao sijedi starci da se obnovi jedna već zaboravljena priredba. Istina, nije više u zgradi Subotičke matice, jer nju još ne posjedujemo, ali za početak je dobro.

Dvorana se brzo napunila. Publiku su sačinjavali presvijetli g. biskup

IVAN PENZEŠ sa više hrvatskih svećenika, doktori znanosti, profesori, liječnici, inženjeri, odvjetnici, učitelji i veća skupina mladih zainteresiranih ljudi.

Priredba je počela svečanim čitanjem „Molitve Bunjevača“ dr Matije Evetovića, baš kao i prije pedeset godina.

„Daj Bože da se Bunjevci slože...“ čitala je Zlata Lacić. Ne, nije čitala, molila je, iskreno i skrušeno kao što Bunjevac za sebe i svoj narod molit znade.

Katedralni zbor „Albe Vidaković“ uz ravnjanje s. Mirjam Pandžić otpjevao je skladbu Milana Asića „Danonoćno moja“ na tekst Jakova Kopilovića.

Pozdravnu riječ izrekao je predsjednik Instituta preč. g. Lazar Krmpotić. Institut, kao jedina hrvatska crkvena kulturna institucija želi nasljedovati

bar po neku prekinutu nit. Na „Razgovorima“ se obrađivala uvijek neka aktualna tema, pa je tako i sad odlučeno da se uoči popisa u travnju razmotri upravo ta tematika.

Predavanje je pripremila prof. Ivanka Skenderović pod naslovom „Bački Hrvati Bunjevci u popisima stanovništva, jučer danas, sutra“.

Predavanje je obuhvatilo povijesni i statistički period od posljednjih stotinu godina u gradu Subotici. Ponegdje su brojke bile navedene za Vojvodinu, pa i za cijelu Srbiju. U periodu do 1918. godine Hrvati su bili izloženi žestokoj mađarizaciji putem školstva i crkve, a pod udar je došlo i ono malo hrvatskog tiska. No, nacionalna svijest je ostala sačuvana zahvaljujući kratkotrajnom

LONDON KRAJ SUBOTICE

Poštovana gospodo Nado, ako je moguće zamolite gospodina urednika „Glasa ravnice“ da mi pošalje primerak. Platit ću i poštarinu i sve druge nastale troškove. Razlog je: jer sada ride putujem u Sombor, želio bi ipak imat moj voljeni list, a spreman sam da se priplatim.

Virujem da svi mi koji smo rođeni na salašima bačke ravnice, mi koji smo uvijek gledali izlazak i zalazak sunca, i koji smo do mile volje slušali cvrkut ptica i poj cvrčka u polju, ljubili bulke i razlićak u srcu nosimo bilo di išli našu ravnicu sa sobom. Dodem do moje Subotice, odem na željezničku stanicu, a davno je to bilo 1941. godine kada sam moro napustit svoj zavičaj, s velikom tugom na tom velelepnom sada uređenom kolodvoru, slušam meni dobro poznato: „Ulaz u voz Gabrić, Orom, Senta, Kikinda“, pa se pitam da li da i ja sidnem u taj šinobus, pa da sađem ili na Bikovu, ili na Gabriću, ali uplašim se šta ću tamo zateći. Znam da nema oni lipi veliki salaša, niti oni divni ljudi onako gordi, a imali su na čega i biti gordi, jer su imali tako lipe poside, tako divne komotne salaše. U košarama onaj dobro poznati miris ditelne el slame, tri-četiri lastini gnjizda, svudan čisto i posterano. Pa moja škula u Verušiću bože niko ne zna da je u neposrednoj blizini bilo selo: zvali smo ga LONDON — za mene je svaki salaš bio i osto bajka. Kud okom pogledaš svudan ravnica, a vitar kada duše to je pravi vitar ko na okeanu, pa ona daleka vitrenjača, koja se uvijek okrećala tamo u Bogarošu, pa lipa crkva na Bikovu, i naš blaženo počivši gospodin svećenik Blaško. Pitam se: ako kogod moro nadoknadit štetu za te upropaštene salaše virujem, da nema te banke koja bi imala novaca platit tu štetu. Ma to nisu bili salaši to su bila ogleđna dobra, kaka Holanida, i Flandijal!

E pa lipi moji pozdravite mi urednika „Glasa ravnice“ dobro uređuje pravi je majstor.

SRITNA VAM NOVA GODINA 1991.

Pozdrav od Baće!
Svetozar Ciganović

ZA DOBRIM KONJEM SE PRAŠINA DIŽE

Poštovani i dragi prijatelji, pismo od 16. 01. 1991. god. uredno sam primio kao i njegov sadržaj. Posebno me obradovalo što ste mi poslali tri broja RAVNICE. Rad DSHV-a sa velikom pažnjom sam pratio od njegovog samog osnivanja pa do danas i manje-više sam upoznat sa teškim putem kroz koje je prošao i kroz koji još uvijek prolazi. No ima izreka koja kaže: „Za dobrim konjem se prašina diže“. Pa svi napadi na DSHV upravo ukazuju na to da je na ispravnom putu na kojem treba biti još uporniji i istrajniji.

U povratku Vam šaljem popunjenu pristupnicu DSHV-u sa molbom da je razmotrite radi prijema u DSHV. Također šaljem 350 dinara na ime članarine a 150 dinara kao dobrovoljni prilog za razvoj našeg lista „RAVNICE“. To je skroman iznos, ali vremena su vrlo teška za život. Ipak, svaku inicijativu u tom pravcu sam spreman podržati. Kao što bih i svesrdno podržao inicijativu za pomoć našoj braći Hrvatima na Kosovu. Jer, nitko nam pomoći neće ako si sami ne pomognemo. Za sada toliko, nadam se da ću uskoro uspjeti doći u Suboticu i veliko bi mi bilo zadovoljstvo osobno upoznati gosp. Tonkovića.

Sa iskrenim željama za dobro DSHV-a pozdravljam Vas,

Niš, 18. 01. 1991.

Tomislav Brajević

školanju Bunjevaca, njihovoj ekonomskoj neovisnosti i teritorijalnoj izoliranosti na salašima. Od 1918. g. kad je povučena sjeverna granica, 26.000 Bunjevaca je ostalo u Mađarskoj u Bajskom trokutu, a u Subotici i okolici ih je bilo 72.000. Pod uticajem žestoke srbizacije postotak žitelja Hrvata u Subotici je padao da bi 1934. g. bilo 45.792 Hrvata što je pad sa 72,1% na 43,5%. U tom periodu broj Srba je porastao od 5.000 na 30.860, dok se broj Mađara nije znatnije mijenjao.

Nakon rata, masovnim doseljavanjem, razbijene su homogene hrvatske sredine i 1948. g. broj Hrvata u Subotici je 48.362, ali je u postotku to 39,1% i pokazuje osetno smanjenje. Na papiru 1953. u Subotici živi 46.574 Hrvata što je 36,8%.

1956. g. su ukinuti hrvatski paralelni razredi u osnovnim školama i u Gimnaziji. Ukinuta je „Hrvatska riječ“, „Hrvatsko narodno kazalište“... Sve institucije i glasila su promijenila ime ali je pridjev hrvatski svugdje izostavljen.

Na papiru iz 1961 g. broj Hrvata u Subotici je 34,9% što iznosi 47.696.

Pad postotka Hrvata nije zaustavljen niti do sljedećeg popisa 1971 g. Tada ih ima 46.331 i izražava pad od 2,9% u toj dekadi.

1972 g. nestala su 116 Hrvata mahom intelektualaca iz javnog života Subotice, što zatvaranjem, što seljenjem u Hrvatsku, a nešto smjenjivanjem sa položaja. Hrvatska kulturno umjetnička društva preko noći postaju oaze folkloru i muzike sa lokalnim nazivom. Svaki drugi rad je onemogućen. Bunjevački dijalekt je u školama izvrnut ruglu. Tada je ostala samo još latinica.

Na popisu iz 1981. g. je uvedena rubrika Bunjevac, sa ciljem da se broj Hrvata smanji. Bunjevaca je bilo 8895 a Hrvata 32.589. U statistici za Srbiju rubrika Bunjevac ne postoji te su svi svrstani među „ostali“. Ako pogledamo u postotku, onda je to samo 21% stanovnika Subotice. Zajedno, oni koji se deklariraju kao Hrvati i kao Bunjevci, to je 28,8%. Za 10 g. u Srbiji je „nestalo“ oko 40.000 Hrvata a samo u Subotici 13.644.

Treba li riječitiji znaci odnarođivanja i asimilacije od ovih brojki.

Sastavni dio predavanja su bile grafičke ilustracije svih iznesenih statističkih podataka i obrada ankete o djelovanju sredstava javnog priopćavanja na stvaranje nacionalne svijesti na uzorku u prigradskom hrvatskom selu Tavan-kutu.

Treći dio predavanja je bio video materijal od petnaestak minuta, koji je pokazao umiranje velikog broja salaša, uništavanje i zagadivanje najkvalitetnijih oranica, ali i još žive salaše koji su postali moderne farme ekonomski neovisne sa prisustvom tri i više nacionalnih smjernih generacija koji svjedoče da „živo može i mora pobijediti“.

Diskusija poslije predavanja, iako brojna, nije dovela do konstruktivnih prijedloga osim molbe g. biskupa da omogući rad institutu slobodnih prostori-ja i grupisanje u Subotici hrvatskih svećenika koji pomažu i vode rad Instituta.

Posljednji dio „Razgovora“ odvija se i sada u obiteljima, među prijateljima u cijeloj Subotici i njenoj okolici. Tek ti razgovori će uroditi plodom. Barem se nadamo.

FENIKS

I TAJ JEDAN ŠTO JE BIO — UMRO

Virujte mi čeljadi danas čitat novine nije lako, triba imat jak stomak, a sve i je i teže razumit. Evo niki dan sam čito da su Bunjevci Srbi katoličke vire. To mi stvarno nije jasno. U našoj familiji svi su Bunjevci, ne znam nikog da se izdaje za Srbina. I kako će kad svi divane našom lipom ikavicom, najstarijim hrvatskim jezikom, ta znamo valjda da je i najstariji hrvatski pisani spomenik pisan ikavicom, ko zna možda ga je baš kaki Bunjevac piso.

Eto tako ja esapim, kad se odjedared sitim di leži greda. Vuk je davno jedared napiso da su Bunjevci Srbi katoličke vire, e samo što se on posli 15 godina Bunjevcima izvinio i prizno da je pogrišio. A ovi što danas tako pišu, to su možda kaki, što su puno čitali Vuka iz njegovi mlađi dana, a nisu ga čitali kad se malo opametio i uozbiljio, jer da jesu onda ne bi vako pisali.

Al bome ima ljudi koji i poviruju u te gluposti. Eto baš koji dan naidem ja na jednog Bunjevca, kažem ja njemu šta sam čito u novinama, aa kaže on je to već više puta čuo, i on esapi da tu ima štogod. E pa kažem ja njemu, to nije lipo od tebe, ti ako misliš da si Srbin ti se onda prikrsti natrag, niko ti ne brani, a ja ću ti čestitat tvoju slavu i tvoj Božić. Aa neće on, kaže njegovi su oduvik bili katolici. Pa po toj logiki, kažem ja njemu, onda oni što su oduvik bili pravoslavci ustvari su Hrvati pravoslavne vire. Tu se

moj Bunjevac već zbunio, a ja njemu kažem — znaš šta, budi ti šta očeš, Srbin, Hrvat, ako očeš budi i Eskim, samo nemoj privrćat onako kako vitar duva.

Posli kad sam došo kući, čerez promine malo, uzmem ja s mog tavana prigršt stari novina, pročepkam po njima, kad mi padne u ruke prava muzejska vridnost Bunjevačko Žackalo. Bunjevačke novine koje su kadgod bile zabranjene. Na prvoj strani velik naslov: Bunjevac koji misli da nije Hrvat uslikovan na 6 strani. Ajd ja brzo okrenem 6 stranu da vidim ko bi to mogo biti, kad ono prazna uokvirena bila slika. Reko, izgleda i taj jedan što je bio da je umro. U to vrime taki su bili prava ritkost, ko polarni medvid u kelebijskoj šumi. Al za ovi 45 god. dosta i se namnožilo nije ni čudo, tribalo je priživit.

Danas bome imade tušta taki, gleda ja popis iz 1981. g. ko Bunjevci, a ne Hrvati upisalo se nji 9.755, da i još koju iljadu više, bilo bi i ko Cigana. No, esapim ja svako ima pravo bit šta oče, al niko nema pravo drugom tuđe naturivat nit se s drugim sprdat.

Tako meni moš kast ko šta oče, ja za sebe znam da sam dušom i srcom Bunjevac i da se time dičim jer su Bunjevci jedna od najstariji grana u Hrvata.

bać Ento

PRAVO JE KO LABOŠKA

Sva sam čeljadi nika zbunjena. Ja znam kad kažem: imam labošku! E onda je imam. I ne samo da je imam, nego možem u njoj i kuvat šta god oću. Imam i znam. Skuvam, pa gotovo. E, al pravo nije laboška. Imam pravo slavit moj Božić, al ja ujtru na poso, a dica u škulu! Ako im se spava, ko im je kriv! Šta su slavili? A kad su baš zdravo sanjavi, onda im posli nastave zaključaju taške u razredu, pa ajc napolje! Na razbuđivanje! Kupi đubre! (Kažu nije đubre, nego otpaci od užine — e a u našoj kući se to zove đubre, pa gotovo!)

Nisu kupili đubre oko škole cile godine, pa je red da ga već jedared i skupe. Svedno je kad će, pa mogu i na svoj Božić. Kad se lipo na friškom ajeru narade, bolje će užnat. To, što će familija čekat, i dicu tražit po selu, ko im je kriv! Tribali su znat da su im dica vridna i da rade kad im se kaže, pa ma bio i svetac.

No hajd! Bilo, pa prošlo. Al ono što je mene skroz zbunilo to je što su tu istu dicu sedmog sičnja poslali kući iz škole, jer sad drugi slave Božić. A kad se slavi, onda ne triba ić u škulu! Čudno mi je samo to što u Tavankutu nije slavilo više od desetak ljudi, al su možda slavili oni profestori koji kupe đubre na katolički Božić, iako na roditeljskom sastanku izjavljuju da su ateisti, pa će našu dicu učit samo ono što nauka (marksistička) kaže. Kažu da su niki ispolitizirali ono malo đubreta. Baš čudno, dica uče pivat svetosavsku himnu, slave onda kad drugi kažu da triba slavit, kupe đubre kad sami slave i uče i u škuli marksisti, a kažu da škula nije ispolitizirana, da roditelj ima pravo odgajat svoju dicu.

Kanda se ja varam. Pravo je ko laboška! Samo ovisi ko i šta u njoj kuva. Izgleda da bi kogod tio da sve poidemo, pa i spirine. Pa, nazdravlje vam bilo!

zbunjena snaš Đula

MIŠ POD STRIŽOM

Evo opet niku noć sam divanio sa mojim kum Tunom. Legao sam rano uvečer spavati kad najedared niki miš se uvukao u sobu pa se šeće tamo amo, grebe i mene iz prvoga sna probudi. Avaj sada nevolje ne mogu više zaspati. Privrći se livo pa desno ali san nikako na oči i sitim se onda moga kuma. Kume moj, evo ja opet s tobom malo bi divanio, kažem onako u sebi. Prošli put sam ti moj kume napomenuo kako je u ovo naše paorsko selo kroz odškrinuta vrata polako unišla ova kako ono kažu demokracija i višestranački sistem. Prošli put niki stvari sam ti kazo. Možda si se i sam začudio zbog onog što se ovdje u našem selu zbilo. Makar i meni nije mnogo toga jasno, ali mislim da ću ti moć objasniti.

Vidiš kume moj, biće da je ipak po sridi politika. Ta ti dobro znaš da se mi Šokci nikad s njom nismo bavili. Naš svit je oduvijek mislio da je politika, Bože mi oprost, vrazji poso i da nije za nas. Nit smo za tako šta vrimena imali, nit smo znali. Znaš kaki smo ti bili na njivi: radili od jutra do mrkla mraka pa tako svaki dan, a zimi kad snig zapada naložili bi našu peć onu staru zidanu, pijuckali rakiju i spavali u zapečku. Kad smo se zaželjili ribe onda smo onako znaš i sam kako po mraku ogledali vrške i nikada nismo ni u čemu oskudijevali. Možda bi tako i ostalo ko zna dokle da i kod nas pre nikog vrimena nije odjedared ko grom iz vedrog neba stigo ovaj kako ga učeni ljudi zovu „politički pluralizam“. Ja sam se, da ti pravo kažem, raspito onako iz daljeg šta je to, jer kod političkih stvari se mora biti jako oprezan.

I tako ja u bircuzu „Kod starog duda“ čujem od jednog načitanog i pametnog čovika da ta stranska rič znači između ostalog (da ti pravo kažem nisam sve ni zapamtio) i to da svaki čovik ima pravo mislit, govorit i radit onako kako oće samo da nikoga ne vrida, a ne kao do sada kako mu vlast naredi; i još tome da nisi kriv. I da znaš kume

moj svidilo se to meni, a mislim da bi se i tebi to svidilo. Dao sam se na čitanje. Ujutro već najranije čekao sam novine. Čitam, osnivadu se po Vojvodini demokratske političke stranke. Mislim si ja onako u sebi, začeg se i ja ne bi u neku mogo učlanit. Nije to ništa loše. Pravo da ti kažem zagrijo se ja, al ćutim, ništa nikom ne govorim.

Prošli su dani i nikoliko miseci kad onako čujem šapuće se da će i u naše selo doći predstavnicu stranke koja se zove Demokratski savez Hrvata u Vojvodini. Ajd, računam, fala Bogu, nek se kogod i nas Šokaca sitio. Kad već nismo znali bit komunisti da probamo ko demokraciji.

I jedno jutro kada sam išo po kriv u dućan, a ono na drvetu prid crkvom zalipita plakata. Napolak oderata. Zvirkam livo pa desno da me neko ne vidi pa brzo onako škiljeći pročitam na ostatku plakata da je to Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, koji se zalaže za ravnopravnost i interese Bunjevaca, Šokaca i ostalih Hrvata u Vojvodini. I ne samo to nego i za ravnopravnost svih drugih naroda i narodnosti. E kažem ja u sebi „to su ovi naši što sam o njima slušo“. Al sad tek nemam mira. Tio bi znati kad ćedu doć i di će to predstavljane bit. Uzmem na brzinu kriv iz dućana i brže-bolje na biciklu kod pajte na Veranak. Znaš kume kod kojeg, ta puno smo put u lov (da ne kažem u krivolov) skupa išli. Računam, on se čovik bolje razumi u politiku, a i novine svaki dan čita, pa će mi štogod više kazat. I reče mi on da će sve to biti u subotu posli podne u sali našega kina. Kad u subotu već sam se počeo najranije spremati. Rekog mojoj babi „daj mi ono ruvo što si mi spremila u njemu ga saranit me i cipele one lagovane, bilu košulju onu ispeglanu, ta nije to mala stvar, oću da lipo izgledam prid tim našim svitom“.

Kad sam posli podne došo u salu, a ona puna. I nas domaćih a bogme i gostiju. Tu je i ona što

kažu televizija pa novinari. Naprid u prvom redu do bine sidu oni iz stranke. Sve onako fini ljudi, spremiti, nema šta.

Posli himne redom izlazu prid mikrofonu i govoridu. Sad nije baš da sam sve razumio, al mislim da ono glavno jesam.

I niko me više, kume moj, ne može ubidit da mi obični ljudi, paori ne triba da se bavimo politikom, jerbo se ona s nama još kako bavi evo već 45 godina. A kako nam je zbog tog svi ositimo. Shvatio sam da ako u politici i u vlasti nemaš onog, koji te predstavlja, obro si bostan. Nije badava kazo onaj pisac, ili šta je bio: „Svaki narod ima vlast kaku zaslužuje.“ Dobro sam razumio da i za mene i moj narod mora kogod reći da postojimo, a ko će ako ne onaj koji je odavdi ponikao i zajedno s nama kruva jio. Dosta nam je nama stari-ma na ovoj zemlji živiti i mučiti se očemo da i naša dica ostanu, da se ne moraju potucati po bilom svitu i koricu kruva tražit.

Kume moj, sve bi to bilo dobro da nekima na vlasti i onima što su im bliski nije zasmetalo baš to da smo i mi Šokci, mi ljudi žuljevitih ruku jednim okom pogledali i počeli se zanimati za politiku. E, to nam ne mogu oprost. Valjda još mislu uvik da mi moramo biti poslušni svakoj njihovoj riči pa bila ona za naše dobro pa bila ona i za naše zlo. Kao da smo mala dica, kao da ne znamo što nama triba. Najbolje je da budemo vridni i poslušni, e neće to ići tako dalje, želimo i mi ne slast vlasti, nego da znamo kuda i šta to ide. Bar što se mene i mog pajte tiče.

Moj kume, moram sada prikinit jer onaj miš, baš mi se ruga, trči po sobi i ne da mi više misliti, ne da mi mira, moram nešto poduzeti. Imam još puno novosti, al o tome drugi put, ostani mi zdravo moj kume Tuno, pozdravlja te tvoj Kum Stipa iz Zelenog šora.

*KUD »Bunjevačko kolo«
Subotica*

ima čast da Vas pozove na,

VELIKO PRELOGLI.

*koje će se održati 9. 02. 1991.
godine u Sajamsko-sportskoj
hali sa početkom u 19 sati.*

*Prelo kupi
svaki mu se divi
nek se znade
da Bunjevac živi*

N. KUJUNDŽIĆ
1879.

